

Марія ТЕПЛУК,

канд. екон. наук, доцент, доцентка кафедри бізнес-економіки та підприємництва,

докторант

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID 0000-0001-6823-336X

maria_6.11@kneu.edu.ua

КОМПЛАЄНС ЯК ФАКТОР ЗНИЖЕННЯ ЕНТРОПІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ТРАНСЦЕНДЕНТНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Актуальність. Сучасні підприємства функціонують в умовах трансцендентної економіки, що характеризується виходом за межі традиційних економічних моделей, високим рівнем невизначеності та динамічними змінами середовища. В таких умовах зростає ентропія - рівень хаосу та непередбачуваності в управлінських і виробничих процесах, що в свою чергу, посилює ризики, ускладнює досягнення стратегічних цілей та підриває конкурентоспроможність підприємств. Впровадження комплаєнс-програм стає важливим інструментом упорядкування діяльності, зниження ентропії, забезпечення відповідності нормативним вимогам і зміцнення довіри серед партнерів, інвесторів та споживачів. Дослідження ролі комплаєнсу як фактора мінімізації ентропійних процесів має важливе значення для підвищення ефективності підприємств та забезпечення їх стійкого розвитку в нових економічних реаліях.

Результати дослідження. Сучасна економіка перебуває у фазі глибоких трансформацій, що виходять за межі класичних парадигм раціональності, ефективності та прибутковості. Відповідні процеси все частіше описують поняттям «*трансцендентної економіки*», яка інтегрує не лише *матеріальні*, а й *етичні, культурні та екзистенційні* виміри господарської діяльності. Підприємство в такій економіці вже не є просто виробничим чи комерційним осередком, а постає як складний самоорганізований соціально-економічний організм, що взаємодіє з багатошаровими середовищами - *природним, соціальним, культурним та нормативним*. Така багатовимірність закономірно призводить до зростання *ентропії* - міри хаосу, невпорядкованості й непередбачуваності всередині організаційних систем. Варто зазначити, що ентропія в економічному контексті має як пряме, так і метафоричне значення, відображаючи не лише зростання складності системи, але й втрату організаційної енергії, розмиття цілей та розфокусування управлінської уваги.

В умовах глобалізації, цифрової трансформації, екологічних викликів та нормативних змін підприємства постають перед дилемою: як поєднати гнучкість та швидкість адаптації з необхідністю стабільності й передбачуваності. В окресленій науковій площині актуалізується концепція комплаєнсу - системи заходів, спрямованих на забезпечення відповідності діяльності підприємства *законодавчим, нормативним, етичним стандартам* та очікуванням стейкхолдерів. Комплаєнс традиційно сприймається як інструмент уникнення ризиків - санкцій, штрафів, репутаційних втрат, тощо. Однак у ширшому, філософському вимірі *комплаєнс* є способом упорядкування хаосу, зниження ентропії, формування гармонійних відносин підприємства із середовищем. Тобто, передбачає формування чітких *процедур, політик, алгоритмів прийняття рішень*, що спрямовані на суттєве зменшення невизначеності як для персоналу, так і для зовнішніх партнерів, дозволяючи знизити інформаційний шум, запобігти конфліктам інтересів і підвищити довіру - ключовий соціальний капітал трансцендентної економіки [1].

Особливе значення окреслена проблематика набуває для країн з перехідною економікою, де *інституційна нестабільність, слабкість правових засад і культурні трансформації* підсилюють ентропійні процеси. Саме в даних випадках, комплаєнс виконує не лише техніко-правову, а й цивілізаційну функцію, сприяючи зміцненню довіри, формуванню нових управлінських практик і утвердженню етичних стандартів. З позиції системної теорії підприємство є відкритою системою, яка постійно взаємодіє з мінливим середовищем, де під впливом зовнішніх факторів, інновацій та зміни запитів клієнтів система схильна до зростання ентропії, що без компенсаторних механізмів загрожує руйнуванням структури й ефективності. Тобто, в даному контексті, комплаєнс виступає своєрідним *управлінським термостатом*, що регулює рівень неупорядкованості, зберігаючи життєздатність підприємства, при цьому не заперечуючи адаптивності, навпаки - дозволяє управляти змінами без руйнування цілісності. Зазначимо, що у філософському сенсі комплаєнс можна трактувати як прояв «*практичного розуму*» (*phronesis*) в економіці, що дозволяє діяти мудро, відповідально й з огляду на благо підприємства, його партнерів та суспільства.

У трансцендентній економіці комплаєнс виходить за межі корпоративного рівня, стаючи частиною ширших етичних і культурних практик, що формують нові стандарти взаємодії: *сталий розвиток, екологічну відповідальність, захист прав людини, корпоративну соціальну відповідальність*. Однак впровадження комплаєнсу супроводжується низкою суперечностей, зокрема: *створюючи порядок, дисципліну та передбачуваність, воно водночас несе ризик бюрократизації, надмірної зарегламентованості й втрати гнучкості*, що в свою

чергу ставить перед управліннями завдання щодо пошуку балансу між порядком і свободою, стабільністю та інноваційністю [2].

Варто підкреслити, що дослідження комплаєнсу як механізму зниження ентропії потребує мультидисциплінарного підходу, що поєднує *економіку, менеджмент, право, соціологію та філософію*. Лише така інтеграція дозволяє побачити не тільки інструментальний, а й ціннісний вимір комплаєнсу, тобто важливим є застосування як кваліметричних методів. *Практична значущість* полягає в тому, що комплаєнс підвищує стійкість підприємств до ризиків, що дедалі менше піддаються прогнозуванню, а *наукова* - у розумінні комплаєнсу як феномену, що допомагає підприємству знайти баланс між внутрішнім порядком і зовнішньою турбулентністю, табл.1.

Таблиця 1. Комплаєнс як механізм зниження ентропії

<i>Аспект</i>	<i>Прояв ентропії</i>	<i>Роль комплаєнсу</i>	<i>Результат</i>
<i>Управління</i>	Втрата фокусу, неузгодженість	Встановлення процедур і політик	Підвищення керованості
<i>Соціальна взаємодія</i>	Зниження довіри	Формування етичних стандартів	Зміцнення соціального капіталу
<i>Нормативне середовище</i>	Регуляторна невизначеність	Забезпечення відповідності законодавству	Уникнення санкцій та конфліктів
<i>Стратегія розвитку</i>	Дилема гнучкості і стабільності	Баланс через адаптивне впорядкування	Стійке стратегічне планування
<i>Інституційне середовище</i>	Інституційна нестабільність	Інституціоналізація нових практик управління	Посилення інституційної надійності

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, комплаєнс є не лише механізмом дотримання правил, а способом організації життя підприємства в *складному, швидкоплинному світі*, створюючи умови для розкриття потенціалу організації та формування нових горизонтів розвитку в умовах трансцендентної економіки.

Висновки. Комплаєнс у трансцендентній економіці набуває значення не просто інструменту дотримання правил, а стає фундаментальним механізмом зниження ентропії на підприємстві, що дозволяє *впорядковувати внутрішні процеси, зміцнювати довіру, формувати сталі етичні та соціальні практики*. Разом з тим, комплаєнс забезпечує баланс між *адаптивністю та стабільністю, порядком і гнучкістю*, що є критичним для

виживання й розвитку організацій в умовах зростаючої невизначеності та турбулентності середовища. Наукове осмислення комплаєнсу як чинника ентропійного розвитку розширює горизонти досліджень управління, відкриваючи перспективи для мультидисциплінарного аналізу та практичного впровадження моделей, здатних підвищити життєздатність підприємств у світі, що швидко змінюється. Таким чином, комплаєнс перетворюється на ключовий елемент філософії сучасного управління, що дозволяє підприємствам не лише виживати, але й гармонійно інтегруватися в нові економічні й соціальні реалії.

Список використаних джерел

1. Tepliuk M., Sahaidak M., Petrishyna T., Fokina-Mezentseva K., & Fomenko V. (2023) Managing of responsible consumption and sustainable production enterprises in the glocalization conditions. Acta Innovations, 48, 75–91. <https://doi.org/10.32933/ActaInnovations.48.6>
2. Sahaidak M., & Biletskyi Y. (2024) Business ecosystem management in the conditions new normality and transcendence. Collection of Scientific Papers "Scientific Notes", 36 (3), 226-241. http://doi.org/10.33111/vz_kneu.36.24.03.20.138.144